

Piše: Hana Bajraktarević

"U njih se možeš pouzdati i uvi-jek možeš računati na njihovu po-moć," kažu stipendisti Udruženja Obrazovanje gradi BiH, a to Udru-ženje je za proteklih 20 godina rada stipendiralo ili na neki drugi način pomoglo školovanje oko 55.000 djece iz cijele BiH.

Čika Jovina podrška

Od osnivanja 1994. Udruženje je prikupilo 12,93 miliona KM. Sti-pendije se dodjeljuju po tri osnova: djeci koja su tokom rata u BiH ostala bez jednog ili oba roditelja, posebno talentovanoj djeci i Romima. Konkurs za stipendiranje se objavljuje na početku svake školske godine i do sada su stipendije dijeljene u Ključu, Gradiški, Bihaću, Banjoj Luci, Travniku, Kaknju, Tuzli, Prije-doru, Mostaru, Vukosavlju...

Tokom godina, Udruženje je or-ganizovalo veliki broj ljetovanja i zi-movanja za djecu, često i izvan BiH - Hrvatska, Švicarska, Španija, Fran-cuska, Poljska, Italija... čak i Urugvaj, te veliki broj humanitarnih akcija: koncerata, izložbi, promocija knji-za, ali i podjele hrane, sportske opreme, školskog pribora...

Udruženje Obrazovanje gradi BiH

NAJJAČA LINIJA ODBRAНЕ GENERALA JOVANA DIVJAKA

Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Udruženje BH novinari uradili su zajednički projekat Živjeti zajedno, koji se bavi temama rata na prostorima bivše Jugoslavije kroz pozitivne ljudske priče koje pokazuju da je i poslije svega suživot moguć. U sklopu projekta bit će urađeno pet dokumentarnih filmova i 10 tekstova, koje će Dani objaviti u narednim brojevima kao medijski partner u BiH. U ovom broju donosimo priču o generalu Armije RBiH Jovanu Divjaku

Emina Pavica: "Moj brat je bio stipendista Udruženja, a ja sam svakodnevno volontirala na brojnim projektima na kojima je Udruženje radilo. Mi smo izgubili oca u ratu i nekako su nam Udruženje i čika Jovo uvijek davali podršku i toplinu"

Mersud Selman iz Bihaća, koji je diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Sarajevu, kaže da ne zna kako bi završio fakultet bez te stipendije: "Fakultet sam završio praktično gladan. Jedini sigurni izvor prihoda mi je bila ta stipendija, i tih 100 KM sam razvlačio, trošio po jednu-dvije KM dnevno. Ne znam kako bih bez toga. Zaradivao sam još prodajući svoje slike i učestvujući u raznim performansima. I moj brat je bio njihov stipendista. Mi smo u ratu ostali bez oca i to je bio osnov da dobijemo stipendiju, ali mislim da sam je opravdao ocjenama i uspjehom na fakultetu, trudom i radom koji sam uložio."

Studentica završne godine Ekonomskog fakulteta u Sarajevu, Emina Pavica, ima brata i sestru i u jednom trenutku su sve troje bili stipendisti: "Moj brat je bio stipendista, a ja sam svakodnevno volontirala na brojnim projektima Udruženja. Mi smo izgubili oca u ratu i nekako su nam Udruženje i čika Jovo uvijek davali podršku i toplinu. Kad sam počela studirati i ja sam dobila stipendiju, ali za mene je mnogo važnije što sam tokom godina mnogo putovala sa projektima na kojima sam radila: Hrvatska, Švedska, Italija, širom BiH... Mesta koja sama sigurno nikada ne bih posjetila, a uz to sam učestovala u radionicama. Za mene je to prvo i najvažnije što sam dobila, iako ne mogu zanemariti ni novac. Sada je i moja sestra dobila stipendiju i, zapravo, nemam riječi da se zahvalim, ne samo za ono što su učinili za nas nego za sve one koji su imali nesreću da u ratu izgube roditelja. Mi imamo jednog roditelja i mama nema

nikoga s kim može podijeliti tugu, brige, troškove, ali Udruženje je preuzeo dio brige za nas".

Studentska sigurnost

Zijad Buljubašić iz Zavidovića je na samom kraju studija na Građevinskom fakultetu u Sarajevu: "Na prvoj godini studija sam video konkurs, a pošto sam u ratu izgubio oca, prijavio sam se. Kasnije sam obaviješten da sam dobio stipendiju. Potpisali smo ugovor u kom su bili i neki uslovi kao da redovno polažem ispite, da ne smijem izgubiti godinu i da učestvujem u akciji prodaje kalendara jer se i tako skuplja novac za rad Udruženja. Ponekad imamo sastanke sa roditeljima i drugim stipendistima i to je lijepo, bolje se povezujemo. Udruženje je inače veoma aktivno, veliki je broj akcija, projekata, putovanja... Mene

Mersud Selman:

"Fakultet sam završio praktično gladan. Jedini sigurni izvor prihoda mi je bila ta stipendija, i tih 100 KM sam razvlačio, trošio po jednu-dvije KM dnevno. Ta podrška mi je mnogo značila i ne znam kako bih bez toga"

su nedavno zvali da idem u Francusku, ali nisam mogao zbog obaveza na fakultetu. A sama stipendija znači mnogo jer troškovi života su veliki, pogotovo sada kada i sestra studira."

Stipendistica Dijana Sučić iz Travnik studira pravo u Mostaru i na neki način već vraća uloženo u nju: "Dok sam bila učenica srednje škole, pisala sam za časopis *Preventivno* nevladine organizacije *Narko ne* i pravila sam intervju sa gospodinom Divjakom. Tako sam saznala za Udruženje, kasnije sam aplicirala na konkurs za stipendije i prvo sam dobila stipendiju za srednjoškolce koja iznosi 80 KM, a sada, dok studiram dobivam 100 KM. Taj mi novac mnogo znači, ali generalno, članstvo u Udruženju mi je podstrek da budem dobar student, da se bavim volonterskim radom i da steknem što bogatije obrazovanje. Ponekad prodajem kalendare za Udruženje, ali to nije baš lako, no nedavno sam sa svojim drugom Dijonom Muratovićem izdala knjigu, zbirku priča i pjesama *Teško je biti čovjek* i čika Jovo je napisao predgovor i bio promotor knjige, a ja sam

Udruženju poklonila nekoliko primjeraka."

Stipendista iz Istočnog Sarajeva, u Republici Srpskoj, Heledu Natašu studira u Sarajevu (u Federaciji BiH) i stipendiju je dobila kao talentovana učenica nakon što se prijavila na konkurs: "Ova stipendija za mene ima materijalnu i psihološku dimenziju. Novac mi čini studiranje lakšim, a to što sam članica Udruženja za mene ima poseban značaj jer sam tu upoznala mnogo dobrih ljudi, proživjela mnogo lijepih trenutaka i često imam mogućnost da stvorim nove lijepе uspomene. U Udruženju se mnogo trude da što više stipendista negdje oputuje, a to je možda najlepša i najvažnija stvar pored obrazovanja. U junu sam bila 12 dana u Francuskoj."

Uklanjanje predrasuda

Nataša smatra da među stipendistima Udruženja Obrazovanje gradi BiH nema više učenika, studenata i donatora iz RS-a jer "vjerovatno ne znaju za Udruženje i stipendiranje": "I ja sam saznala tek kada sam počela studirati u Sarajevu. Iako konkurs bude javno objavljen, malo teže se dolazi do tih informacija u manjim gradovima. Iskreno se nadam da je to jedini razlog, jer bilo šta drugo, poput predrasuda ili slično, nije vrijedno pomena. Osim toga, ko bi prije od obrazovanih mladih ljudi trebao raditi na njihovom uklanjanju? Nadam se da će ubuduće biti mnogo više mladih sa prostora RS-a koji će biti informisani o Udruženju i stipendiranju, te sa-mim tim i prepoznati ogromnu šansu i potporu koju Udruženje pruža u aspektu obrazovanja u našoj zemlji. Važno je znati da se uvi-jek na konkurs prijavi mnogo više osoba od broja koji Udruženje u tom trenutku može materijalno podržati i zato se nadam da će što više oso-ba prepoznati rad Udruženja te se priključiti sponzorima kako bi što više mladih dobilo pomoć i nadu da će uspješno završiti studij, i jednom kada dobiju posao, i sami zakucati na vrata Udruženja s željom da pomognu stipendiranje studenata i mladih."

Donatori baš ne vole da govore o svojim porivima da Udruženju uplate određeni iznos, nekada i više godina zaredom, a svake godine ih je sve više: porodica i pojedinci iz BiH i iz inostranstva – prijatelji Jovana Divjaka ili ljudi koji vje-ruju u plemenitu ideju obrazovanja; javnih ličnosti i običnih ljudi koji že-le da pomognu i daju podršku;

vladine i nevladine organizacija iz BiH i iz cijelog svijeta; javna i privata preduzeća, kafići, restorani, ljudi koji ne žele da se zna da su donatori...

Zanimljiv je slučaj donacije od 125.000 eura koju je 2007. godine Pavao Jusuf Urban-Ibruljević testamentom ostavio Udruženju. Urban-Ibruljević je umro 2010. u 99. godini života, a Udruženje je oformilo istoimeni Fond za stipendiranje petogodišnjeg studija za studente sa cijele teritorije BiH koji su kao mladi bili žrtve rata ili su osobe sa invaliditetom, posebno talentovani, potiču iz socijalno ugroženih porodica i za studente Rome.

Ovo je čudo!

Na čelu Udruženja Obrazovanje gradi BiH od njegovog osnivanja 1994. je umirovljeni general Armije RBiH, 77-godišnji Jovan Divjak. On je na ovom poslu volonterski i dok neki, tako bar on kaže, smatraju da se malo "folira" sa uspjesima ovog Udruženju, on ponosno grli monografiju izdatu povodom 20 godina rada i ponavlja: "Ovo je čudo!"

I jeste. To je jedna od najjačih linija odbrane koje je ikada postavio. Uostalom - može li iko bolje od bivšeg ratnika znati šta znači znanje i obrazovanje? Ne može, jer ratnici najbolje znaju da poslije katastrofe ne ostane ništa osim onog što je u čovjeku - znanje i malo ljudske dobrote, a to je, opet, dovoljno za novi početak.

Divjak je rođen 1937. u Beogradu. "Od oca učitelja i majke domaćice", ističe. U njegovoj biografiji stoji da je francuski vojni đak, pisac, romantik, šarmer, intelektualac, građanin, filantrop... Napominje da je Bosanc po porijeklu: "Nisam Srbin, ja sam Bosanc. Mi smo iz Bosanske Krajine i moj otac je bio učitelj, a ja sam rođen u Beogradu samo zato što je on tada tam bio na službi".

Završio je Vojnu akademiju u Beogradu, pa Komandno-štabnu akademiju i Ratnu školu, a kasnije i Štabnu školu francuske vojske. U Jugoslovenskoj narodnoj armiji je radio od 1960. pa je, između ostalog, bio i Titovi lični tjelehranitelj. Predavao je u Vojnoj školi u Sarajevu, a od 1984. je bio zapovjednik Teritorijalne odbrane BiH sa sjedištem u Mostaru i Sarajevu. Kao zapovjednik TO-a, nakon saznanja da JNA preko političkih partija naoružava pripadnike srpskog naroda u BiH, oružje predaje narodu okupljenom oko ideje nezavisne Bosne i Herce-

govine i organizatora otpora, a TO-BiH praktično postaje Armija RBiH. Zbog te predaje oružja je ranih devedesetih godina u Srbiji osuđen, ali je počeo rat i presudu je bilo nemoguće izvršiti.

Od početka rata bio je praktično drugi čovjek Armije RBiH - zamjenik komandanta Glavnog štaba. Ali, svašta mu se izdešavalо: hapsila ga je vlastita Armija, njegovi podređeni, a on je odgovorio otvorenim pismom javnosti i strajkom glađu; sinove su mu hapsili i ranjavali pripadnici njegove vojske; mediji srpske strane su ga redovno označavali kao izdajicu srpskog naroda; njegovi pretpostavljeni iz reda bošnjačkog naroda su mu ne jednom, kao usput, objašnjavali da su izgubili povjerenje u Srbe, kao da je on taj zbog kog su izgubili povjerenje, a postoji anegdota u kojoj mu vojnik Armije RBiH kaže da "ne treba da brine za kotu, jer na nju srpska noga neće kročiti", na šta mu je Divjak navodno odgovorio: "Kasno, sinko!"

Dva prsta obraza

Tih godina je, ne štedeći se, počlanjao i svoj vredni duh. Pretrčavao bi cestu na mjestu gdje puca snajper: "Glupo sam se ponašao, ali želio sam da ljudima podignem moral". Posjećivao je škole i igrališta gdje bi napravio poneku šalu s djecom, poigrao lopte i otšao. Ulazio bi u hauštore pored kojih bi prolazio između obilazaka linija i sa stanačima u stubištima, gdje su se sklanjali od granata, odigrao partiju šaha.

Uvijek je imao vrijeme za novinarne, ljudske topline za kratki razgovor s porodicom koja je netom ožalošćena jer je sin poginuo, snage za stoj na rukama pred damom koja bi ga očarala... Za Novu godinu '93. na '94. u ponoć je govorio stihove u programu jednog radija kao da s druge strane zida nije rat i kao da pola sata kasnije neće krenuti u rov da pozdravi svoje vojnike.

Čak i kad su ga uhapsili, našao je snage da napiše ohrabrujuće pismo za svoje prijatelje i brojne stanovnike Sarajeva, među kojima je i danas omiljen: "Pretnji se ne plasim, bole gnušne optužbe i uvrede, ali 'dva prsta obraza' ne dam nikom. I dalje ću se boriti; niko mi ne može oduzeti to pravo da slobodno i srećno živim u Logavinoj ulici i šetam Vilsonovim šetalištem. Zahvaljujući mudrosti i dobronamjernosti pitomih ljudi uz obalu reke Neretvice, sklonjen sam privremeno od onih koji su namerali da im poslužim kao moneta za potkusurivanje. Ovde je

Zijad Buljubašić:

"Na prvoj godini studija sam vidio konkurs, a pošto sam u ratu izgubio oca, prijavio sam se. Kasnije sam obaviješten da sam dobio stipendiju. Potpisali smo ugovor u kom su bili i neki uslovi kao da redovno polažem ispite, da ne smijem izgubiti godinu i da učestvujem u akciji prodaje kalendara jer se i tako skuplja novac za rad Udruženja. Ponekad imamo sastanke sa roditeljima i drugim stipendistima i to je lijepo"

u toku postupak na razotkrivanju prljavih rabota pojedinaca koji su preprodavali naoružanje, municiju i vojnu opremu i direktno uticali na uspešnost borbe na ovim prostorima." Pismo su tada objavili malobrojni mediji u Sarajevu.

U zatvoru je proveo 28 dana, a jedan dio je štrajkovao glađu. Nisu ga slomili jer on je vjerovao u svoju odluku i borbu. Na kraju ga je sam komandant Glavnog štaba Armije RBiH Sefer Halilović pozvao da se vrati na svoje radno mjesto. Čak oni koji su govorili da je "izdajica srpskog naroda" ili "loš čovjek", priznavali su da su linije koje je on postavio bile neprobjedive.

Bio je jedan od najpopularnijih i najomiljenijih komandanata Armiјe RBiH. No, njegova sudbina u vojsci nije zavisila od običnog naroda, nego od političkog i vojnog vrha, a on je brzo gubio živce i, izgleda, povjerenje. Naime, Divjak je uporno ukazivao na pojave za koje je cijenio da bi se mogle pretvoriti u problem: dolazak mudžahedina u Armiju RBiH u području Zenice, odlazak nebošnjaka iz Armiјe RBiH, zločine koje su počinili pojedini pripadnici Armiјe RBiH, posebno u Sarajevu...

Gradanski bunt

Dok je on tako govorio, njegovi ratni drugovi i kolege su nestajali, odlazili u penziju, politiku, diplomaciju, upravne odbore ili pak pisali knjige u kojima su svi osim njih bili odgovorni i koje gotovo нико nije čitao osim onih koji su se bojali da je i njihovo ime тамо. A on je otvoreno iskazivao nezadovoljstvo odnosom politike prema vojnicima ili samom ratnom vojnom vrhu, jasno je govorio da se politika ne odnosi jednako prema svima, a da pri tom najmanje cijeni zasluge pojedinaca. Više puta je ponovio da bi proces odbrane tekao sasvim drugačije da su u vojnom vrhu bili ljudi sa više ljudskog i vojnog integriteta umjesto poslušnika.

Jedne prilike je tadašnji predsjedavajući Predsjedništva RBiH Alija Izetbegović rekao Divjaku da "razumije da je u Armiјi RBiH teško biti nebošnjak, jer Bošnjaci više ne vjeruju Srbima i Hrvatima", očito ne razumijevajući da Divjak sebe uopšte ne vidi u tim kategorijama i da za njega u to doba postoje samo patriote i časni borci i oni drugi, a kasnije mu je, valjda ne znajući više šta će s njim, ponudio penziju ili mjesto u diplomatiji u Parizu. Divjak nije prihvatio ni jedno ni drugo, pa je bio

iznenaden saznanjem da je penzionisan - čuo je to u vijestima.

Kasnije je vratio i čin generala.

"To je bio izraz građanskog bunta i obrazložio sam to sa tri razloga: prvi je što je u međuvremenu jedan broj oficira Armije RBiH bez ikakvog stručnog znanja i bez ratnih rezultata dobio taj čin. Ne može se igrati s činom generala. Drugo, što je među takvim koji su proizvedeni u čin generala, po mojoj oceni, bilo onih koji su odgovorni za ratni zločin. Treće, ja od Armije RBiH i države BiH nemam nikakvog papira, sem odluke za penziju. I bolje što je tako: ovih dana sam pročitao da je 11 pripadnika jedinice El-Mudžahid dobilo Zlatni ljljan", pojasnio je tada Divjak.

No bilo je i situacija koje je smanjila satisfakcijom.

"Najveća Izetbegovićeva greška je bila što je počeo pričati s Karadžićem i Bobanom ili Tuđmanom i Miloševićem. Druga njegova greška je

Heleda Nataša smatra da među stipendistima Udruženja Obrazovanje gradi BiH nema više učenika, studenata i donatora iz RS-a jer "vjerovatno ne znaju za Udruženje i stipendiranje": "I ja sam saznala tek kada sam počela studirati u Sarajevu. Iako konkurs bude javno objavljen, malo teže se dolazi do tih informacija u manjim gradovima"

Njegovi pretpostavljeni iz reda bošnjačkog naroda su mu ne jednom, kao usput, objašnjavali da su izgubili povjerenje u Srbe, kao da je on taj zbog kog su izgubili povjerenje, a postoji anegdota u kojoj mu vojnik Armije RBiH kaže da "ne treba da brine za kotu, jer na nju srpska nogu neće kročiti", na šta mu je Divjak navodno odgovorio: "Kasno, sinko!"

njen 3. maja 1992. u Dobrovoljačkoj ulici u Sarajevu. Podsjetimo, radi se o koloni vojnih vozila koja je krenula da napusti Sarajevo i zbog koje je general Divjakvikao: "Ne pucajte!"

Nakon njegovog hapšenja, u jednom danu je 60-ak nevladinih organizacija iz cijelog regiona objavilo zahtjev za njegovo trenutno puštanje na slobodu. Pet mjeseci kasnije, Divjak je pušten uz obrazloženje da nema dovoljno dokaza protiv njega. No, iako je međunarodni tužilac u Tužilaštву BiH 2013. zatvorio istragu uz obrazloženje da nema dokaza protiv Divjaka u slučaju Dobrovoljačka ulica, istragu o navodnim zločinima u tom događaju i dalje vodi Tužilaštvo u Srbiji.

"Neka dođu roditelji, rodbina, prijatelji onih koji su poginuli u Dobrovoljačkoj, neka im postave cveće na to mesto. Rado bih i ja sa njima došao ukoliko bi oni otišli sa mnom na Markale", kaže Divjak u odgovoru na pitanje kakvo je njegovo mišljenje o dolasku delegacije iz RS-a u Dobrovoljačku, svake godine 3. maja, s namjerom obilježavanja pogibije vojnika JNA. Danas je sve to iza njega. Dani provedeni u bečkom zatvoru spominju se samo uz informacije o promociji knjige *Bečki dnevnik*, a centar njegovih aktivnosti je Udruženje. Čak i oni njegovi saborci koji su proteklih godina bili u prilici da pomognu Udruženje, a nisu, danas vole da se pohvale da je Divjak njihov ratni drug koji je "proteklih godina djeci njihovih palih drugova pružio najvažniju pomoć - da završe školu".

"Izgleda da sam sada opet u modi", šaljivo Divjak komentariše ovakve izjave. Ne krijući ponos na svoj rad u Udruženju, pohvalit će se da ga na putu od kuće do kancelarije, na svega par kilometara koje prolazi pješice, ponekad zaustavi i 80 ljudi. "To je moje veliko bogatstvo. Živim u istom stanu u kom sam živio proteklih 40 godina, nemam auto i nisam ga nikada ni imao, nemam ni vikendicu i možda je moglo drugačije, ali ovako je sigurno najbolje jer napravili smo čudo", priča naglašavajući da je na taj način ekstremistima s bilo koje strane pokazao da nisu uspjeli u svojoj namjeri.

(Tekst je nastao u okviru projekta *Living Together*, koji je finansiran sredstvima Medijskog fonda Jačanje medijske slobode u Srbiji, Evropske unije, Delegacija Evropske unije u Srbiji. Sadržaj priloga je isključivo odgovornost realizatora projekta i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije)